

Research Paper

Rethinking the content of teaching life skills in the Islamic approach (Case study: Islamic education specialists)

Habibi Farhad¹, Asadian Siros^{2*}, Maleki Aversin Sadegh³

1. PhD student of Curriculum Planning, Islamic Azad University, Tabriz

2. Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shahid Madani University of Azerbaijan, Tabriz, Iran.

3. Associate, Department of Educational Sciences and Psychology, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz. Iran

Received: 23/01/1402

Accepted: 17/03/1402

PP:61-75

Use your device to scan and read the article online

DOI:

10.30495/ee.2023.1982938.1163

Keywords:

Rethinking, content, life skills, Islamic approach, Islamic education specialists

Abstract

Introduction: By implementing real and necessary skills derived from divine teachings, a peaceful life can be provided for anxious modern men. This study was conducted with the aim of rethinking the content of the life skills curriculum by Islamic education specialists for sixth grade students.

research methodology: The current research is based on the use of a mixed method, including qualitative (conventional content analysis) and quantitative methods. The participants in the qualitative part were specialists in Islamic education, and the sample size was obtained through the snowball method with the participation of 17 people with the theoretical saturation of information. The second statistical population was comprised of 33 curriculum specialists who were selected through the Cochran formula. The opinion of the first group was received through a deep, semi-structured interview, and then the data was summarized and analyzed in three stages of coding. In the second group, information was gathered with a researcher-made questionnaire and analyzed using SPSS software with the one-sample t method. The quantitative validity was obtained in the form of face validity, and the reliability coefficient was found using Cronbach's method. At the end, the relevant designed model was approved and validated by specialists.

Findings: A desirable model of Islamic life skills curriculum content with 18 main and central categories was obtained.

Conclusion: The content should be provided for every student based on all dimensions of human existence, the realities of the living environment (differences, cultural and religious conditions), in order to create and strengthen national unity, with the help of local and oral literature and in a practical way instead of merely non-functional theoretical skills and with a balanced view of this world and the hereafter, with an artistic and aesthetic approach.

Citation: Habibi F., Asadian S., Maleki Aversin S.(2023). Rethinking the content of teaching life skills in the Islamic approach (Case study: Islamic education specialists). Journal of Transcendent Education, Vol 3, No 1, Spring, 2023, Pp 61-75

Corresponding author: Siros Asadian

Address: Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shahid Madani University of Azerbaijan, Tabriz, Iran.

Email: dr.sasadian@gmail.com

بازاندیشی در محتوای آموزش مهارت‌های زندگی رویکرد اسلامی

(مورد مطالعه: متخصصین تعلیم و تربیت اسلامی)

حبیبی فرهاد¹، اسدیان سیروس^{2*}، ملکی آورسین صادق³

1. دانش آموخته برنامه ریزی درسی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.
2. عضو هیئت علمی گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران.
- 3- عضو هیئت علمی گروه علوم تربیتی و روانشناسی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.

چکیده

مقدمه و هدف: با استفاده از مهارت‌های واقعی و ضروری نشأت گرفته از آموزه‌های الهی می‌توان یک زندگی با آرامشی برای انسان مضطرب امروزی مهیا نمود. این مطالعه با هدف بازاندیشی در محتوای آموزش برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی توسط متخصصین تعلیم و تربیت اسلامی برای دانش‌آموزان ششم ابتدایی انجام شده است.

روش شناسی پژوهش: پژوهش حاضر به جهت استفاده از روش کیفی (تحلیل محتوای عرفی) و کمی از نوع ترکیبی می‌باشد. مشارکت‌کنندگان بخش کیفی، متخصصان تعلیم و تربیت اسلامی بوده، حجم نمونه به شیوه گلوله‌برفی با شرکت 17 نفر با اشباع نظری اطلاعات به پایان رسید. جامعه آماری دوم، 33 نفر از متخصصان برنامه‌درسی بودند که به تعداد سی نفر از طریق کوکران انتخاب گردیدند. نظر گروه‌اول به شیوه مصاحبه عمیق، نیمه‌ساختارمند انجام، سپس داده‌ها طی سه مرحله کدگذاری تلخیص و مورد تحلیل قرار گرفت. در گروه دوم اطلاعات با پرسش‌نامه محقق ساخته جمع‌آوری و با استفاده از SPSS با روش t تک‌نمونه‌ای مورد تحلیل قرار گرفت. روایی کمی به صورت روایی صوری و ضریب پایایی هم به روش کرونباخ انجام و در پایان الگوی طراحی شده مربوطه توسط متخصصان مورد تایید و اعتبارسنجی قرار گرفت.

یافته‌ها: الگویی مطلوب از محتوای برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی اسلامی با 18 مقوله اصلی و محوری بدست آمد.

بحث و نتیجه‌گیری: محتوا باید با توجه به همه ابعاد وجودی انسان، واقعیت‌های محیط زندگی (تفاوت‌ها، شرایط فرهنگی و مذهبی)، جهت ایجاد و تقویت وحدت ملی، با کمک ادبیات محلی، شفاهی و به صورت کاربردی در مقابل مهارت‌های صرفاً "بلااستفاده نظری و با نگاهی متوازن به دنیا و آخرت، با رویکردی هنری و زیباشناسانه برای هریک از دانش‌آموزان تهیه گردد.

تاریخ دریافت: 1402/01/23

تاریخ پذیرش: 1402/03/17

شماره صفحات: 61-75

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

10.30495/ee.2023.1982938.1163

واژه‌های کلیدی:

بازاندیشی، محتوا، مهارت‌های زندگی، رویکرد اسلامی، متخصصین تعلیم و تربیت اسلامی

استناد: حبیبی، فرهاد، اسدیان، سیروس و ملکی، آورسین صادق. 1402، بازاندیشی در محتوای آموزش مهارت‌های زندگی با رویکرد اسلامی، فصلنامه علمی آموزش و پرورش متعالی، فصلنامه آموزش و پرورش متعالی، دوره سوم شماره 1، شماره صفحات 61-75

* نویسنده مسئول: اسدیان سیروس

نشانی: گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران.

پست الکترونیکی: dr.sasadian@gmail.com

مقدمه

انسان برای زندگی بهتر و سعادتمندتر، به مجموعه‌ای از آگاهی‌ها، مهارت‌ها و رفتارهایی نیاز دارد که زمینه‌ساز موفقیت او در این دنیا و آخرت شود، که از آنها به عنوان مهارت‌های ضروری زندگی نام برده می‌شود. ولی امروزه مهارت‌هایی که در طول زندگی، به ویژه در مدارس ابتدایی و نظام آموزشی کشورمان به دانش‌آموزان آموزش داده می‌شود، بسیاری از افراد را در مواجهه با مشکلات و مسائل جامعه ایران اسلامی، فاقد توانایی‌های لازم نموده است (Danesh et al (2016). از سوی دیگر بدلیل تغییر در سبک و شیوه‌های زندگی (همان منبع)، تهاجم فرهنگی و مهم‌تر از همه تقلید بی‌چون و چرای از فرهنگ غرب و به دنبال آن، خودباختگی‌های فرهنگی و بی‌توجهی به آداب اسلامی (Gol fariba et al (2016)، عدم برنامه‌ریزی برای استخراج مهارت‌های زندگی اسلامی از منابع و سنت‌های دیرینه اسلامی، موجت بهره‌گیری از مهارت‌هایی به سبک غربی گردیده که هیچ سنخیتی با نیازهای زندگی و فرهنگ جامعه ما نداشته و سبب بروز مشکلات فراوانی در همه حیطه‌های زندگی مردم شده است. مطالعات (Samadi et al (2016 نشان می‌دهد؛ آموزش مهارت‌های زندگی در نظام آموزشی کشورمان در اغلب موارد منبعث از فرهنگ غرب بوده و کمتر به آداب اسلامی پرداخته شده است (Gol fariba et al (2016).

در جهان بینی الحادی فرهنگ غرب و مکاتبی که جهان هستی را در ماده و طبیعت خلاصه می‌نمایند، انسان فاقد هرگونه جنبه الهی است (Mirza mohammadi et al (2012). انسان غربی بریده از معنویت، پایبندی به دین و اخلاق را عین سفاهت می‌داند (Melton (2017). در این جهان‌بینی‌ها، هر آرمانی برای انسان برگزیده شود، نهایتاً نمی‌تواند از سطح معیارهای مادی فراتر رود (et al (2012). Mirzamohammadi et al. انسان فقط معلول و تنها یک پدیده تک‌بعدی است (Door Tigieh (2022)، نیازها و خواست‌هایش به امور اقتصادی، محدود و منحصر است (Mothari (2022). بدیهی است در این‌گونه جوامع، شناسایی و گزینش مهارت‌ها، طراحی اهداف و محتوا، تدوین برنامه‌های درسی به ویژه برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی و آموزش آن به کودکان، مهارت‌هایی تک‌بعدی و ناقص خواهد بود و آن برنامه نخواهد توانست برای ساخت، تربیت، شکوفایی و سعادت انسان کامل و متعالی کارساز باشد.

در برابر این دیدگاه‌های یک طرفه و ناقص، دین اسلام، آمیزه‌ای از شیوه‌های شناختی، عاطفی و رفتاری است که هم به نیازهای مادی، هم نیازها معنوی توجه دارد (Mothari (2022). در آموزه‌های ادیان الهی، بویژه اسلام، انسان جز با خدامحوری و پیوند با مبدأ آفرینش به حیات حقیقی و جایگاه برجسته خویش نمی‌تواند دست یابد (Mothari (2015). یقیناً "یگانه محرک او حوائج مادی در زندگی نخواهد بود. در جهان بینی الهی، راز برتری او نه در تکامل زیستی و پیچیدگی ساختمان جسمانی، بلکه در روحانیت و معنویت است که بر او پرتو افکنده است (Mothari (2022). اسلام در زمینه‌ی مهارت‌های زندگی توصیه‌هایی دارد که با برداشت از آیات قرآن و آموزه‌های اسلامی می‌توان به آن‌ها دست یافت، یقیناً "با کسب آن‌ها، سعادت همه افراد جامعه تضمین می‌گردد (Golchin and Barzmeni (2015).

در ارائه برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی، علاوه بر اهدافی که منجر به کسب مهارت‌های؛ خودشناسی، همدلی با دیگران، شناخت طبیعت و مهارت خدانشناسی، در نهایت نائل شدن به قرب الهی و سعادت جاودانه (Habibi et al (2022). باید به محتوای برنامه‌درسی نیز توجه داشت، زیرا هسته مرکزی هر نظام آموزشی را محتوای برنامه‌درسی تشکیل می‌دهد، محتوای درسی مهارت‌های زندگی باید با ارزش‌های مذهبی، فرهنگی و اسلامی کشور همسو باشد. این ارزش‌های اسلامی و ملی باید متناسب با اصل مداومت، توالی و به صورت هدفمند و نظام‌دار در پایه‌های مختلف مطرح و قابل الگوگیری باشد (Sujudi (2015). محتوا باید در راستای اهداف تدوین شده و متناسب با نیاز، علاقه و توان دانش‌آموزان (Sujudi (2015) و با در نظر گرفتن نیازهای فراگیران از فعالیت‌های گوناگون (Rajabi et al (2022) طراحی شود. محتوای آموزش مهارت‌های زندگی باید دانش‌آموز محور و مسئله‌محور باشد، نه موضوع محور و براساس موقعیت‌های واقعی زندگی طراحی گردد، در حالی که محتواهای ارائه شده، حجیم و نامتناسب با نیازهای دانش‌آموزان بوده‌اند (Karimzadeh et al (2018) محتوا باید باورپذیر و واقع‌بینانه باشند (Sujudi (2015) و متناسب با ویژگی‌های متریبان برنامه‌ریزی شوند، در غیر این صورت ذهن متریبان با محتواهایی پر خواهد شد که بعدها در زندگی‌شان هیچ کاربردی نخواهد داشت. محتوای آموزش مهارت‌های زندگی باید بر مسائل دامن‌گیر دانش‌آموزان تکیه کند و روش‌های برخورد با موقعیت‌های اجتماعی متفاوت را به آنها آموزش دهد؛ درحالی‌که آموزش‌ها فقط به صورت تئوری بوده و در عمل دانش‌آموز برای مقابله با چالش‌های دنیای واقعی زندگی آماده نخواهد شد (Sujudi (2015). این‌گونه حقایق و موارد در پژوهش‌های (Babylon et al (2016) و (Sadat Mohseni et al (2016) و بسیاری از مطالعات اخیر و گذشته منعکس گردیده است. پژوهش‌ها نشان می‌دهند؛ امروزه برخلاف محتوای دروس نظری ارائه شده، محتوای برنامه‌درسی آموزش مهارت‌های زندگی از کیفیت متوسطی برخوردار می‌باشند (Narjes Khatun (2018)، لازم است این آموزش‌ها از نظر محتوا و آموزش‌های تلفیقی مبتنی بر مهارت‌های زندگی تئوری، عملی، کاربردی و جسمانی باشد (Rajabi et al (2022).

در این راستا (Azizi Farsani Saadatmand (2023) در باب اهمیت محتوای مهارت‌های زندگی، عنوان می‌دارد؛ برنامه‌ریزان درسی می‌توانند در قالب دو بعد کلی اهداف و محتوا مهارت‌های زندگی را در دوره ابتدایی در کتب این دوره ارائه نمایند. آموزش این آموزه‌ها و مهارت‌ها به دلایل گوناگونی از همان اوان کودکی و در دوره ابتدایی، اهمیت وافری پیدا می‌کند؛ اگر این آموزش‌ها از سنین نخستین آغاز نشود، با شکل‌گیری شخصیت در سال‌های بعد، میزان اثربخشی و نفوذ آموزش‌ها کم‌رنگ‌تر شده و موجب عدم ارتقای روحی و روانی او در تمامی ابعاد وجودیش خواهد گشت، در این بین دانش‌آموزان ششم ابتدایی نیز به دلیل قرار گرفتن در شرایط سنی حساس، نیاز زیادی به آموزش‌هایی با محتوایی مناسب خواهند داشت. اما با این وجود، هیچ برنامه‌درسی تحت عنوان مهارت‌های زندگی در این پایه تحصیلی جدید وجود نداشته و طرح کرامت نیز با همه نواقص و مشکلاتی که داشته، در این پایه به اجرا درنیامده است. لذا این دانش‌آموزان، فاقد هرگونه مهارت‌های زندگی اسلامی لازمی هستند که از طریق آن به یک زندگی متعادل نزدیک شده و بتواند همه جنبه‌های روحی و جسمی او را ارتقاء نماید (Bagheri (2016).

در پژوهش‌های (Nowrozi Kohdasht et al (2019) و (Akhlikian et al (2018) و (Karim Bagh Malik (2016)، همگی به این نکته تأکید دارند که برخلاف مهارت‌های زندگی غربی، انسان با آموزش مهارت‌های زندگی اسلامی می‌تواند به کمالات و همه ابعاد رشدی خود به عنوان یک انسان کامل و متعهد برسد. با توجه به همه اینها، وجود برنامه‌ای مدون و مداوم در کشورمان در خصوص این مهارت‌ها، با مطالعه و استخراج مهارت‌های زندگی اسلامی با استفاده از موازین و مبانی مستحکم و متقن اسلامی، الگوپرداری و الگوپذیری از آیات قرآنی، گفتار، رفتار ائمه (ع) و نظرات متخصصین اسلامی و پیاده نمودن آموزه‌ها و تعالیم هدایت‌بخش اسلامی با استفاده از محتوایی دینی و مطابق با فرهنگ و آداب و رسوم اسلامی کشورمان، ضرورت پیدا کرده و بکارگیری و اجرایی نمودن آن توسط نهادها و سازمان‌هایی که متولی آموزش به کودکان هستند، به‌ویژه آموزش و پرورش و آموزش دقیق آن به کودکان و دانش‌آموزان باعث رشد و تعالی کودکان و توانمندساختن آنان در رویارویی با مشکلات موجود و ایجاد توفیق و کامیابی در همه شئون زندگی خواهد شد. در نتیجه آن زمینه را جهت رسیدن به آرمان‌های الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت، که در آن مبنایی‌ترین این ارزش‌ها، یعنی نیل به خلافت الهی، حیات طیبه و ایجاد یک زندگی سالم انسانی و ایجاد زندگی با آرامش، بدون هرگونه تنش و رفتار سازگارانه در ارتباط با خود، دیگران، طبیعت و مهمتر از همه، ارتباط با خالق هستی، برای عموم مردم فراهم خواهد ساخت و جامعه ایران اسلامی را از این تضاد، دوگانگی فرهنگی و مشکلات موجود رهانیده و قادر خواهد نمود همه این کودکان را در رسیدن به سعادت و بهروزی در این دنیا و آخرت و هدایت آنان به قرب الهی که هدف از آفرینش و خلقت آسمان و زمین است، رهنمون نمایند.

جهت تحقق این هدف، با طراحی، تدوین و اجرا نمودن برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی با رویکرد اسلامی و آموزش آن از طریق محتوایی متناسب با ارزش‌های اسلامی، ایرانی به دانش‌آموزان امکان‌پذیر خواهد نمود. این مطالعه به دنبال این سؤال است که محتوا در آموزش برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی از نظر متخصصین تعلیم و تربیت اسلامی برای دانش‌آموزان ششم ابتدایی دارای چه ویژگی‌هایی باید باشد.

روش شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع آمیخته می‌باشد، زیرا هم از روش‌های کیفی بهره برده و هم از روش‌های کمی. در بخش اول با استفاده از رویکرد و روش تحلیل محتوای کیفی عرفی انجام شده است. تحلیل محتوای کیفی، در جایی که تحلیل کمی به محدودیت می‌رسد، نمود می‌یابد (2017) Iman. تحلیل محتوای کیفی را می‌توان روش تحقیقی برای تفسیر ذهنی محتوایی داده‌های متنی از طریق فرایندهای طبقه‌بندی نظام‌مند، کدبندی و تم‌سازی یا طراحی الگوهای شناخته‌شده، دانست (Lee (2020). جامعه اول، متخصصان تعلیم و تربیت اسلامی که همگی از هیئت‌علمی و اساتید دانشگاه و حوزوی، معلمین خبره و مربیان پرورشی با تجربه و علاقمند با رویکرد اسلامی با حداقل پنج سال سابقه تدریس در زمینه آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس ابتدایی از استان‌های شمال غرب کشور بودند، می‌باشد. در ابتدا 3 نفر از آن‌ها به روش هدفمند و غیرتصادفی انتخاب و در مرحله بعد، تعداد 14 نفر دیگر به شیوه گلوله‌برفی تا اشباع نظری¹، اطلاعات مورد مصاحبه عمیق و نیمه ساختارمند²، و مشارکت قرار گرفتند. داده‌های بدست آمده از طریق کدگذاری باز، محوری و انتخابی مورد تلخیص و تحلیل قرار گرفته و

¹- Theoretical saturation

²- in-depth and semi structured interview

اطلاعاتی اولیه تدوین گردید. تحقیقات کیفی برخلاف پژوهش‌های کمی، طیف وسیعی از مفاهیم و واژه‌ها را در برمی‌گیرد (Denitz, 2000) . et al

جهت اطمینان از روایی این پژوهش، از روش تثلیث سازی^۱، از طریق مصاحبه با متخصصین در زمینه تعلیم و تربیت اسلامی استفاده گردید. جهت تشخیص میزان و درجه اعتماد به واقعیت، از تکنیک؛ قابلیت اعتبار یا باور پذیری^۲، استفاده گردیده و تلاش گردید آنچه در یافته‌ها و نتایج تحقیق از سوی پژوهشگر ذکر گردید، همانی باشد که در نظر و ذهن پاسخگو بوده باشد. در مورد تکنیک قابلیت انتقال پذیری^۳، که به معنی قابلیت تعمیم پژوهش به سایر حوزه‌ها و زمینه‌های مشابه است (Abbaszadeh, 2015)، برای دستیابی به آن در طول مرحله‌ی گردآوری داده‌ها با مصاحبه با صاحب‌نظران صاحب‌تجربه، این امر انجام گرفت. برای تأیید پایایی در این پژوهش از روش قابلیت تأیید^۴، به معنای پرهیز از سوگیری (همان منبع) و بعلاوه از روش خودبازبینی توسط خود محقق در طی فرآیند جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها اقدام شده است.

در بخش دوم پژوهش (بخش کمی)؛ جهت اعتبارسنجی اطلاعات گردآوری شده از متخصصان همان استان‌های یادشده با اولویت دکتری برنامه‌ریزی درسی به تعداد 33 نفر بوده و از طریق پرسش‌نامه محقق‌ساخته به عنوان جامعه آماری دوم انتخاب. در پایان براساس فرمول کوکران^۵، نتایج 30 نظرسنجی اولیه دریافت، سپس مورد تحلیل قرار گرفت. این اعتبارسنجی به شیوه پیمایشی و به شکل پرسش‌نامه محقق‌ساخته، دارای 22 گویه و با رویکرد 5 طیفی لیکرت براساس فراوانی آن‌ها در راستای اهداف برنامه‌درسی انجام گرفت. در خصوص روایی پرسش‌نامه محقق‌ساخته در این قسمت از پژوهش و روایی صورتی، بعد از آماده شدن پرسش‌نامه، توسط اساتید راهنما، مشاور و تعدادی از متخصصان امر، اطلاعات مورد نظر بعد از اصلاحات جزئی مورد تأیید قرار گرفت. جهت تحلیل آن به دلیل نوع و ماهیت این پژوهش، از آزمون T-Test تک نمونه^۶ استفاده گردید و پایایی در بخش کمی این مطالعه با روش آلفای کرونباخ و با استفاده از نرم‌افزار تحلیل آماری Spss انجام شد. نتایج نشانگر این است که ضریب پایایی این پرسش‌نامه به مقدار 0/702 و قابل قبول بوده است.

یافته‌ها

با نظرخواهی از تعدادی از متخصصان حوزه تعلیم و تربیت اسلامی و معلمینی که دارای تجربیات گران‌بهای در این زمینه بوده‌اند، به شیوه مصاحبه عمیق، نیمه‌ساختارمند، مطالبی جمع‌آوری، سپس با استفاده از روش کیفی و کدگذاری‌های باز، محوری و انتخابی، اطلاعاتی استخراج گردید. در ادامه به برخی از این اظهارنظرها در خصوص ویژگی‌های عنصر محتوای برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی با رویکرد اسلامی برای دانش‌آموزان پایه‌ی ششم ابتدایی، به طور عینی اشاره می‌شود. با توجه به تحلیل کیفی از مصاحبه‌های انجام شده از متخصصان امر، مطالب فوق بدست آمد، که به آن‌ها اشاره می‌گردد؛

جدول 1. محتوای برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی اسلامی دانش‌آموزان ششم بر گرفته از یافته‌های پژوهش

مقوله های کلی (انتخابی)	مقوله های محوری	شاخص های اولیه (مقولات باز)
	یادگیری مهارت‌های ارتباط با خدا	« در محتوای برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی باید بتوان خدا را به بهترین شکل به دانش‌آموزان شناساند. دانش‌آموز باید از اینکه در محضر خدا بندگی می‌کند، احساس لذت، شادی و رضایت نماید. » (غ ق)

3- Trinity method

2 - Credibility or believability

3 - transferability

4 - Verification capability

5 - Cochran formula

6 - One-Sample Statistics

<p>« در محتوای برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی دانش‌آموز بتواند با دیگران سازگار بوده و از بودن در کنار آنها احساس لذت و شادی نماید. » (م خ)</p>	<p>تقویت مهارت‌های ارتباطی فرد با دیگران</p>	
<p>« محتوای برنامه‌درسی مهارت‌های به صورت عملیاتی آموزش داده شود و تنها آموزش آنها به صورت نظری مفید به فایده و اجرایی نخواهد بود. » (ط خ)</p>	<p>توجه به بعد عملیاتی مهارت‌ها</p>	<p>رشد همه جانبه</p>
<p>« در محتوای برنامه مهارت‌های زندگی، باید جنبه‌های روانی کودک مدنظر قرار گیرد: مانند تحرک زیاد، استفاده از رنگ‌های شاد و متنوع، فعالیت‌های گروهی، بازی همراه با شادی و نشاط. مطالبی باید به دانش‌آموزان ارائه شود، که در پایان بتواند عملاً" به آن دست یابد و بتوان آنرا در کردار و رفتار آن‌ها مشاهده کرد. » (م خ)</p>	<p>توجه به ابعاد هنری مهارت‌های زندگی</p>	
<p>« تقویت این نگرش که دانش‌آموزان از همان اوان کودکی معتقد باشند؛ که این دنیا مزرعه آخرت است. توجه به ویژگی‌های خاص زندگی هریک از دانش‌آموزان با توجه به وضعیت مالی، اقتصادی و فرهنگی آنان. برای هر منطقه باید اطلس آسیب‌شناسی پیش‌بینی شود.»(رث)</p>	<p>ایجاد نگرش‌های مطلوب به دنیا و آخرت</p>	<p>توازن در نگاه به دنیا و آخرت</p>
<p>« تقویت این نگرش که دانش‌آموزان از همان اوان کودکی معتقد باشند؛ که این دنیا مزرعه آخرت است.»(رث)</p>	<p>بهره‌گیری مطلوب از آن در دنیا و آخرت</p>	
<p>« اهداف ما ریشه در فرهنگ غنی ایرانی، اسلامی دارد، هرچند باید روی آن کار کرد، ما در اهداف بسیار قوی هستیم، ولی در انتقال محتوی مشکل داریم. ارائه محتوی باید براساس نیازهای واقعی دانش‌آموزان باشد.» (ط خ)</p>	<p>کنکاش دقیق از وضعیت موجود جامعه</p>	<p>توجه به تمامی شرایط زندگی واقعی</p>
<p>«توجه به ویژگی‌های خاص زندگی هریک از دانش‌آموزان با توجه به وضعیت مالی، اقتصادی و فرهنگی آنان. برای هر منطقه باید اطلس آسیب‌شناسی پیش‌بینی شود.»(رث)</p>		
<p>«توجه به مسائلی چون بلوغ در نوجوانی و آمادگی کودکان برای این مرحله مهم از زندگی. با توجه به این که قسمت اعظم دانش‌آموزان کشور ما غیرفارسی‌زبان هستند، باید مطالب بیشتر در قالب ادبیات شفاهی به زبان مادری متناسب با فرهنگ محلی آنان انجام گیرد. دانش‌آموزان در این سن بیشتر مطالب را به صورت عینی و ملموس یاد می‌گیرند و تفکر انتزاعی در آن‌ها به صورت کامل شکل نگرفته است، لذا در آموزش مهارت‌های زندگی به دانش‌آموزان، یادگیری‌ها باید به شکل واقعی و ملموس باشد.» (ف ح)</p>	<p>توجه به شرایطی چون بلوغ و حس استقلال طلبی</p>	
<p>« آموزش مهارت‌های زندگی با در شکل‌های مختلفی چون داستانها، ادبیات شفاهی، ضرب المثله‌ها و آن هم بیشتر به زبان و ادبیات مادری ارائه گردد.» (رث)</p>	<p>آموزش مهارت‌ها در قالب‌های مختلف</p>	<p>توجه به فرهنگ بومی و محلی</p>
<p>« محتوای برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی بیشتر به صورت تمرین و تکرار کلاسی و با راهنمایی معلم و مربیان و همچنین به صورت الگویی و مشاهده ای انجام گیرد. » (م خ)</p>	<p>آموزش مهارت‌ها به صورت تمرینات کلاسی</p>	

ایجاد مهارت‌های کاربردی	آموزش مهارت‌ها به صورت ملموس	« محیط‌خانه بهترین بافتی است که دانش‌آموزان در آن می‌توانند، آموزش ببینند و مهم‌ترین آنها محیط مدرسه و جمع همکلاسی‌ها و دوستان است و در آن روابط پنهان و آموزش‌های غیررسمی بسیار تاثیرگذارتر از آموزش‌های رسمی هستند.» (ع ۱)
-------------------------	------------------------------	--

براساس جدول 1. مربوط به کدهای انتخابی محتوا، پنج مقوله کلی؛ رشد و ارتقاء همه ابعاد وجودی دانش‌آموزان، ایجاد توازن در نگاه کودکان به دنیا و آخرت، با توجه به شرایط زندگی آنان و با توجه شرایط گوناگون آنان، تقویت ادبیات شفاهی و بعد فرهنگی، در خصوص هریک از دانش‌آموزان و ایجاد مهارت‌های کاربردی در مواجهه با مشکلات با توجه به معیارها و مبانی اسلامی بدست آمد.

جدول 2. آماره‌های توصیفی مربوط به محتوای برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی اسلامی دانش‌آموزان ششم

خطای استاندارد	انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	بعد
/13313	/72916	3/7733	30	محتوا

براساس جدول 2. آماره توصیفی محتوای برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی اسلامی دانش‌آموزان پایه ششم، با مشارکت سی نفر از متخصصان برنامه‌درسی به روش کیفی و ابزار مصاحبه‌ی عمیق، نیمه ساختارمند انجام شد.

جدول 3. آزمون تک نمونه‌ای اعتباریابی محتوای برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی اسلامی دانش‌آموزان ششم ابتدایی

فاصله تفاوت با 95٪ اطمینان	تفاوت معناداری	سطح معناداری	درجه آزادی	t	بعد
1/0456	/5011	/77333	29	5/809	محتوا

برای بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها، روش‌های عددی و روش‌های کیفی مختلفی وجود دارد. در این پژوهش از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف و آزمون شاپیرو ویلک که روش‌های عددی قوی در زمینه سنجش نرمال بودن توزیع داده‌های متغیرها می‌باشند، استفاده شده است.

جدول 4. نتایج آزمون کلموگروف اسمیرنوف و شاپیرو ویلک برای بررسی نرمال بودن اهداف برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی اسلامی

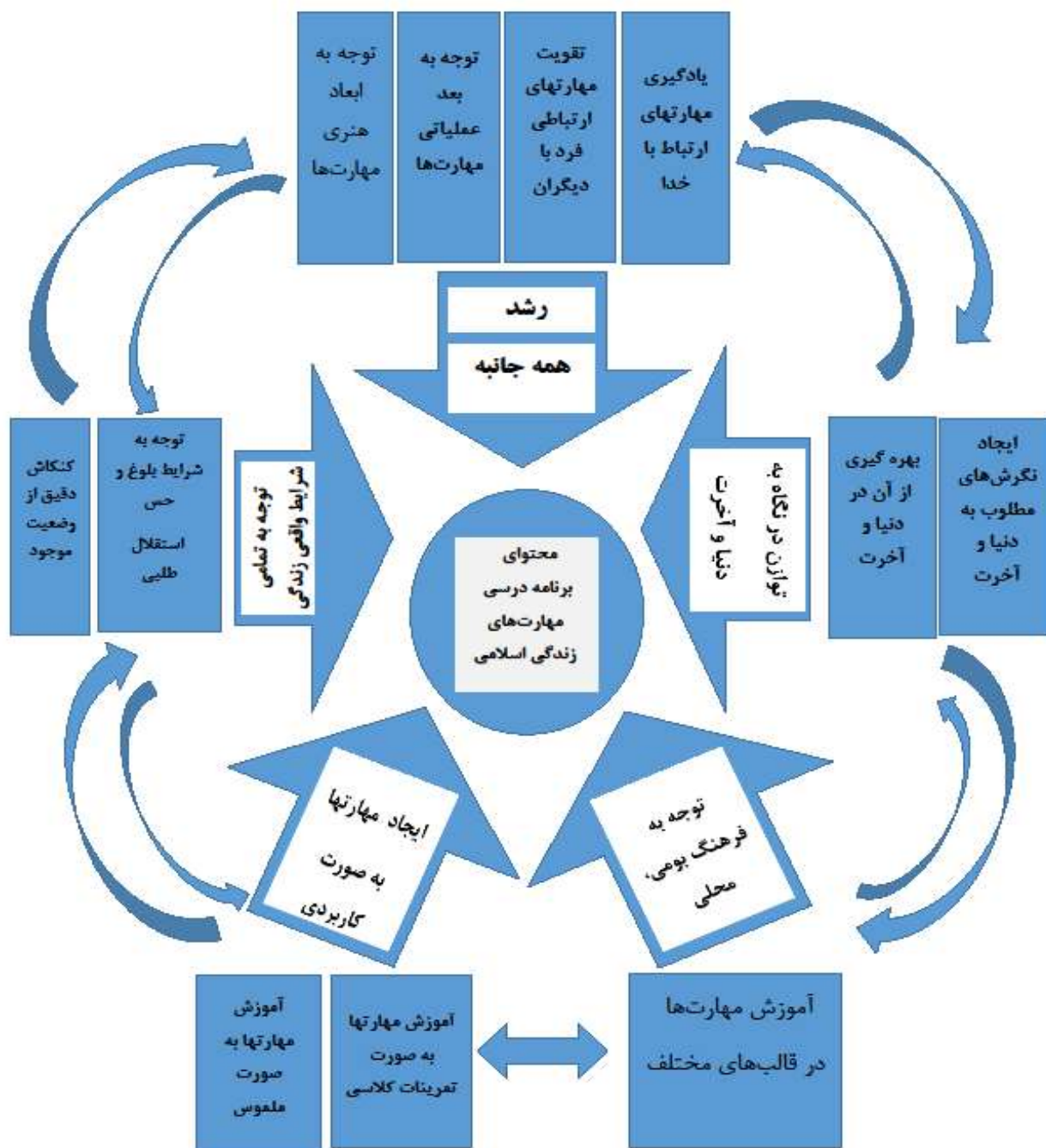
متغیر اصلی پژوهش و ابعاد آن	سطح معناداری آزمون کولموگروف-اسمیرنوف	مقدار آمار آزمون کولموگروف-اسمیرنوف	سطح معناداری آزمون شاپیرو ویلک	مقدار آمار آزمون شاپیرو ویلک
عناصر اهداف برنامه‌درسی مهارت	0/200	/129	/551	/970

				های زندگی اسلامی
--	--	--	--	------------------

با توجه به جدول 4، مقادیر بدست آمده از نتایج آزمون کلموگروف اسمیرنوف و آزمون شاپیرو ویلک، برای بررسی نرمال بودن مربوط به همه عنصر اهداف برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی مبتنی بر رویکرد اسلامی دانش‌آموزان ششم ابتدایی، که در سطح 0/05 معنادار نشده‌اند؛ می‌توان گفت؛ متغیرهای پژوهش در جامعه‌ی آماری تقریباً در حد نرمال می‌باشند.

مدل نهایی تحقیق:

بعد از پایان تجزیه و تحلیل و سنجش داده‌های مختلف، مدل نهایی تحقیق به شکل زیر ارایه شده است.

نمودار 1. الگوی نهایی محتوای برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی با رویکرد اسلامی دانش‌آموزان ششم ابتدایی

در شکل و الگوی طراحی شده، شماره‌ی 1. محتوای برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی اسلامی در مرکز این فرایند و الگو می‌باشد. در این الگوی طراحی شده برای ویژگی‌های محتوای آموزش برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی برای دانش‌آموزان ششم ابتدایی، پنج مولفه اصلی از نظر متخصصان تعلیم و تربیت اسلامی و برنامه‌ریزان درسی ارائه، تحلیل و مورد تأیید قرار گرفت. از این پنج مولفه اصلی، مولفه انتخابی: رشد همه جانبه همه ابعاد دانش‌آموزان (علمی، اخلاقی، معنوی، شخصیتی، مهارتی و ...)، که در راس این الگو بوده و به عنوان مهم‌ترین مقوله همراه با چهار مقوله‌محوری دیگر طراحی شده، که تقویت مهارت‌هایی با هدف اصلاح رابطه با خود و سازگاری با دیگران که منجر به ایجاد و اصلاح رابطه دانش‌آموزان با پروردگارشان می‌شود، تقویت مهارت‌های ارتباطی و با کمک گرفتن از جنبه‌های هنری و زیباشناسانه مهارت‌های

زندگی با تاکید بر عملیاتی و عینی شدن این آموزش‌ها در دروس مختلف امکانپذیر و تسهیل خواهد شد. در مجموع در این مقوله علاوه بر پنج مقوله اصلی و انتخابی، سیزده مقوله محوری و فرعی به عنوان ویژگی‌های لازم در تدوین و طراحی برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی با رویکرد اسلامی، مورد تایید و اقدام شده است. نکته مهم دیگر این الگوی طراحی شده، این است که هم مقوله‌های اصلی و هم مقولات محوری و فرعی با هم در ارتباط بوده و در هم تاثیر دارند، یعنی اینکه، جهت داشتن و تدوین یک محتوای مناسب برای این برنامه‌درسی، باید به همه مقوله‌ها و همه ویژگی‌ها توجه داشت و مورد تاکید قرار داد و یقیناً "غفلت و بی‌توجهی به هریک از این مقولات، از کیفیت و کارایی محتوا کاسته و در واقع موجب عدم تحقق اهداف آموزشی در این راستا خواهد شد.

بحث و نتیجه گیری

یکی از مهم‌ترین عناصری که می‌توان بدان وسیله به اهداف، نیات و مقاصد آموزشی دست‌یافت، محتوای آموزشی است. چه بسا، بسیاری از اهدافی که خوب تدوین و پیش‌بینی شده، ولی بدلیل اینکه محتوای مناسبی برای آن در نظر گرفته نشده و به اهداف پیش‌بینی شده خود دست نیافته‌اند. در ادامه از مصاحبه از متخصصان و تحلیل آنها یافته‌های ذیل بدست آمد:

در خصوص اولین مقوله اساسی با عنوان؛ **رشد همه جانبه دانش‌آموزان**، می‌توان گفت؛ جهت ارتقاء و به کمال رسیدن انسان، او نیازمند رشد و ارتقاء همه جنبه‌های وجودی از جمله ابعاد شناختی، اخلاقی، معنوی، شخصیتی است. تنها توجه به جنبه‌هایی از ابعاد تشکیل دهنده او، رشد و پرورش کامل استعدادها و توانایی‌های انسان اتفاق نخواهد افتاد. مهارت‌هایی که در دنیای غرب به آنها بها داده می‌شود، آموزش‌های یک سویه دنیوی و مادی بوده و برخلاف آن به مهارت‌های زندگی معنوی و اخلاقی کمتر توجه می‌شود. حتی مهارت‌های زندگی به ظاهر اخلاقی در غرب هم بیشتر منفعت‌طلبانه و سودجویانه بوده و رنگ بوی دنیوی دارند.

در مدارس جهت رشد و ارتقاء همه ابعاد وجودی دانش‌آموزان در عمل باید هم به دروس عملی و هم دروس نظری، علوم دینی، اخلاقی، علوم زیستی، بدنی و روانی و به طور کلی به علوم طبیعی و علوم ماوراء طبیعی بهاء داد و به آموزش و پرورش آنان از کودکی اقدام نمود. (Sultan Islamiyah, 2015) در مطالعات خود اشاره می‌نماید؛ تعلیم و تربیت به معنای شکوفاسازی، هماهنگی همه استعدادها و توانایی‌های انسان در ابعاد روحی و جسمی بوده و همه آن‌ها برای رسیدن به کمال مطلوب انسانی است. (Jamati, 2016) معتقد است؛ اسلام، آیینی کامل و دارای برنامه برای همه ابعاد زندگی بشر بوده است. همچنین (Adib Menesh and Sadr, 2022) در مطالعه‌ای با عنوان؛ طراحی الگوی مطلوب برنامه‌درسی ارتقای مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان دوره ابتدایی، ادعان می‌دارد؛ برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی، باید در جهت همه ابعاد وجودی انسان و به موازت هم و به طور یکسان انجام گیرد.

از دیگر یافته‌های این پژوهش؛ **توازن در نگاه دانش‌آموزان نسبت به دنیا و آخرت** است، براساس مبانی انسان‌شناختی در الگوی اسلامی، حیات انسان پس از مرگ تداوم می‌یابد و چگونگی حیات اخروی، سعادت و شقاوت او مبتنی بر بینش، منش و رفتار آدمیان در زندگی دنیوی خواهد بود. این نیز به جهت اهمیت قائل شدن به تمام ابعاد دنیوی و اخروی، انسانی و الهی او است.

با توجه به تربیت دینی، مبانی و موازین اسلامی، برای اینکه انسان به قرب الهی برسد، باید نگاهی متعادلانه هم به این دنیا و هم به آخرت داشته باشد، زیرا دنیا و آخرت با هم مرتبطاند، رابطه‌ای که در این دو وجود دارد، رابطه‌ای است چون کاشتن و برداشتن، دنیا فصل کاشت، حرکت، تکاپو و عمل است و آخرت فصل برداشت؛ برداشت نتیجه همان تلاش‌ها و زحماتی است که در دنیا کشیده شده است.

برای رسیدن به این مهارت در مدارس ابتدایی باید از طریق دروس مختلفی همه دانش‌آموزان را هم به تلاش و کوشش بیشتر در این دنیا ترغیب نموده، هم این تفکر را در آنان ایجاد نمود که نتیجه همه این فعالیت‌ها و رفتارها در آخرت و در جهان غیر این دنیا خواهد بود و باید آن را از طریق رفتار و کردار و اعمال مان و هم از طریق گفتار به دانش‌آموزان انتقال داد. (Mirzapour and Sadeghi, 2013) به این نکته اشاره نموده‌اند. (Jamati, 2016) نیز با این توضیح که اسلام، آیینی کامل و دارای برنامه برای هم این دنیا و هم برای آخرت است، این مقوله‌ی بدست آمده را مورد تأیید قرار می‌دهد.

مقوله اساسی؛ **توجه به تمامی شرایط زندگی واقعی**، دانش‌آموزان و شرایط متفاوت فرهنگی، مذهبی، منطقه‌ای هریک از دانش‌آموزان؛ با توجه به اینکه هر یک از دانش‌آموزان دارای تفاوت‌های اساسی در زندگی، موقعیت اجتماعی، اقتصادی، موقعیت خانوادگی، تفاوت‌های جغرافیایی و همچنین تفاوت‌های فرهنگی، مذهبی و دینی هستند، لذا هر یک از این‌ها، به تنهایی نوع خاصی از برنامه‌ها، برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری‌ها و به طبع آن، فعالیت‌های آموزشی متفاوت از هم را می‌طلبد، ولی امروزه در مدارس برای همه دانش‌آموزان و با

توجه به همه این تفاوت‌ها در طی مدتی معین و حضور در کلاس‌های درس خسته کننده و تکراری و پیروی از روش‌های سنتی و کلیشه‌ای، معلم تعداد مشخصی دروس یا واحد درسی و یا مهارت‌هایی را از قبل مشخص و آن را بدون کم و کاست به فراگیران عرضه می‌دارد، لذا باید این رویه تغییر بنیادی پیدا کند.

در خصوص اجرایی کردن آن در مدارس با استفاده از شرایط متفاوت جغرافیایی، محل سکونت و امکانات هر منطقه، منجمله؛ وجود یا عدم وجود معلمین خبره، میزان دسترسی دانش‌آموزان به امکانات آموزشی، نوع و کیفیت ارائه خدمات و برنامه‌های آموزشی، تفاوت‌های جنسیتی در بهره‌گیری از آموزش‌ها براساس باورهای مذهبی و فرهنگی هر منطقه، آموزش و پرورش را با مسائل مختلفی درگیر ساخته است.

لذا برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیران آموزشی باید در مدارس ابتدایی، مهارت‌هایی را فراخور نیازها، علایق، امکانات و شرایط متفاوت مکانی و جغرافیایی، تفاوت‌های هر یک از دانش‌آموزان براساس باورها و عقاید، ادیان و مذاهب و شرایط خاص جامعه، طراحی، تدوین و اجرا نمایند و در این مورد مطالعات (Mejiz et al (2016)، به خوبی بدان اشاره نموده است.

مقوله اساسی؛ **توجه به فرهنگ بومی و محلی یعنی؛** پرداخت به مسائل مهم دانش‌آموزان در این سن چون؛ توجه و تقویت بعد فرهنگی براساس معیارهای اسلامی و با کمک ادبیات شفاهی و ارزش‌ها و هنجارهای قومیتی هر یک از دانش‌آموزان با رویکرد اسلامی و انسانی است، در این مقوله نیز برای اینکه بتوان براساس تفاوت هر یک از دانش‌آموزان به رشد و تعالی آنان کمک کرد، باید با استفاده از زبان و ادبیات شفاهی و مادری هر یک از دانش‌آموزان که بدان تسلط داشته و علاقمند بوده، کمک گرفته شود.

مسئله قابل توجه دیگر اینکه، استفاده از پتانسیل‌های قومیتی و هنجارها و ارزش‌ها، آداب و رسوم ارزشمند و انسانی هر یک از دانش‌آموزان است که متأسفانه از آن بهره‌چندانی برده نشده و حتی گاهی "برنامه‌ریزان و مسئولین امر بنا به دلایلی به صورت عمدی و سهوی از این ظرفیت در جهت کاهش وحدت و افزایش دشمنی‌ها و خصومت‌ها نیز بکار می‌برند. زبان‌ها و فرهنگ‌های محلی، بخشی از سرمایه فرهنگی و هویتی هر جامعه به شمار می‌روند. اما به حاشیه رانده شدن این زبان‌ها و گویش‌های محلی، ادبیات، موسیقی، آداب و رسوم، سنت‌ها و فرهنگ‌های اصیل محلی اقوام و مردمان یک سرزمین، هم موجب فراموشی این آیین‌ها و سنت‌های ارزشمند گذشته می‌شود و هم باعث بروز بی‌هویتی و مشکلات روحی و روانی بسیار در این‌گونه جوامع می‌گردد. لذا نباید از این ظرفیت قوی و مهم غافل شد و از آن برای تقویت و تسهیل آموزش مهارت‌های زندگی بکار گرفت.

در کلاس‌ها با خواندن شعرها و ترانه‌ها و بازیهای بومی، محلی و یا با استفاده از ضرب‌المثل‌ها، نمایش‌نامه‌ها، داستان‌ها و قصه‌ها و انیمیشن‌هایی به زبان محلی برای کودکان، می‌توان به رشد و تعالی هر یک از آنان در کلیه جنبه‌ها کمک نمود (Shekar (2013). در پژوهش خود اذعان داشته؛ حداقل در دوره ابتدایی از زبان مادری در کنار زبان فارسی استفاده شود، تا غنی‌سازی هر یک از زبان‌ها به غنی‌سازی زبان دیگر کمک کرده و از این طریق کودک می‌تواند دو دنیای متفاوت را درک کند.

مقوله اساسی پایانی؛ **ایجاد مهارت‌های کاربردی**، برای مواجهه با مشکلات و مسائل واقعی زندگی مطابق با معیارهای اسلامی است، در این مقوله ارائه تمرین‌های کلاسی و کاربردی به صورت ملموس و عینی برای دانش‌آموزان این پایه و برای این برنامه‌درسی لازم و ضروری می‌باشد.

امروزه مهارت‌هایی که در دوران ابتدایی و مدرسه به دانش‌آموزان آموزش داده می‌شود، بیشتر مهارت‌ها و توانایی‌هایی هستند که اطلاعات و دانش بی‌شمار نظری و تئوری را به آنان ارائه و انتقال می‌دهند که در زندگی هیچ کاربرد و ارزشی نداشته و در مواقع بروز مشکلات و رویارویی با مسائل واقعی زندگی و تنگناها به هیچ وجه نمی‌توان هیچ بهره‌ای از آنان برد. لذا باید کوشید در مدارس، مهارت‌ها و توانایی‌هایی به دانش‌آموزان آموخت که بتوانند از آنها در بزنگاه‌های زندگی و در مسائل روزمره زندگی از آنان بهره ببرند، استفاده از مهارت‌های کاربردی در حل مشکلات، منجر به لذتی خواهد شد که وصف ناشدنی بوده و یقین پیدا خواهد کرد که دانش او منجر به مفید بوده است. یقیناً اینگونه آموزش و مهارت‌ها در دروس مختلف، عناوین و موضوعات گوناگون درسی می‌تواند قابل اجرا باشد.

معلم به عنوان ایجادکننده تسهیل‌کننده شرایط یادگیری در دانش‌آموزان، با پرهیز از روش‌های قالبی و کلیشه‌ای، باعث ایجاد زمینه برای ابراز وجود شاگردان و افزایش اعتماد به نفس آنان، موجب تحریک حس کنجکاوی فراگیران و پرورش خلاقیت در کودکان باشد، از این رو و باید در همه این زمینه‌ها و جهت تحقق آنها تلاش وافر نماید.

از یافته‌های این پژوهش در خصوص اهمیت تأثیر نگاه هنری در مقوله آموزش، بویژه در آموزش مهارت‌های ضروری زندگی، با پژوهشی با عنوان؛ بررسی تأثیر مهارت‌های هنری در پیشرفت آموزشی و تربیتی دانش‌آموزان که توسط (Nadimi Shahroudi et al 2015) انجام گرفته، معتقد است؛ در فعالیت‌های آموزشی و پرورشی هرگز نمی‌توان نقش هنر را نادیده گرفت. از این رو در آموزش و پرورش این مهم بیش از هر چیز با بهره‌گیری از قالب‌ها و واسطه‌های جذاب هنری و استفاده از ادبیات و فرهنگ محلی و بومی کودکان با رنگ و بوی هنری قابل دستیابی است و می‌تواند به میزان تأثیرگذاری آموزش مهارت‌ها کمک کرده و یادگیری را در دانش‌آموزان سریعتر و ماندگارتر سازد. از محدودیت‌های این پژوهش؛ وجود مشکلات بی‌شمار مربوط به تحقیقات، برقراری مصاحبه چهره به چهره با اساتید صاحب‌نظر و اساتید طراز اول کشور بوده، همچنین بدلیل اینکه این پژوهش در دوران شیوع ویروس Covid-19 انجام گرفته، مشکلات و محدودیت‌های زیادی در انجام این مطالعه وجود داشت و از دستاوردهای کلی این پژوهش نسبت به پژوهش‌های پیشین، مختص پایه ششم ابتدایی بودن آن از نظر متخصصین و صاحب‌نظران تعلیم و تربیت اسلامی می‌باشد.

پیشنهادهای کاربردی پژوهش

- پیشنهاد می‌گردد؛ در آینده پژوهش‌هایی در خصوص محتوای مهارت‌های زندگی اسلامی به شیوه تحلیل محتوا از متون اسلامی، قرآنی و روایات اسلامی توسط متخصصین و متبحرین آشنا به متون اسلامی و قرآنی انجام گیرد.
- پیشنهاد می‌گردد؛ در مورد نتایج آموزش‌ها در کشورهای مختلف، به ویژه کشورهای اسلامی از محتوای برنامه‌های درسی مهارت‌های زندگی و نتایج آن، مطالعاتی مفصل و تطبیقی انجام گیرد.
- پیشنهاد می‌گردد؛ با توجه به اهمیت موضوع مهارت‌های زندگی با رویکرد اسلامی، همایش‌ها و کنفرانس‌هایی با حول محور همین موضوع و موضوعات پیرامون آن، با فراخوان‌هایی گسترده و هدفمند برگزار گردد و نتایج آن جهت بهبود وضعیت آموزش مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان به ویژه در دوره ابتدایی بکار رود.

نتیجه گیری

الگویی مطلوب از محتوای برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی اسلامی با ۱۸ مقوله اصلی و محوری بدست آمد. محتوا باید با توجه به همه ابعاد وجودی انسان، واقعیت‌های محیط زندگی (تفاوت‌ها، شرایط فرهنگی و مذهبی)، جهت ایجاد و تقویت وحدت ملی، با کمک ادبیات محلی، شفاهی و به صورت کاربردی در مقابل مهارت‌های صرفاً "بلااستفاده نظری و با نگاهی متوازن به دنیا و آخرت، با رویکردی هنری و زیباشناسانه برای هریک از دانش‌آموزان تهیه گردد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در مطالعه حاضر همه پروتکل‌های لازم در خصوص مصاحبه با متخصصان تعلیم و تربیت اسلامی و برنامه‌ریزی درسی رعایت گردید.

حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

مشارکت نویسندگان

طراحی و ایده پردازی: فرهادحبیبی، سیروس اسدیان،؛ مشاوره: صادق آوارسین ملکی.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

References

- Abbaszadeh, M, (2015). A reflection on validity and reliability in qualitative research, Journal of Applied Sociology, Volume 23, Number 45, pp. 19-34. [in Persian]

Adib Manesh, M., Sadr, A, (2022). Designing the ideal curriculum model to improve the life skills of elementary school students, *Curriculum Studies Quarterly*, Volume 16, Number 62, pp. 223-255 .[in Persian]

Akhlikian, Z., Rezaei Dehnavi, S., Latifi, Z, (2018). The effectiveness of the educational package and teaching life skills based on Islamic principles with an active method on the moral intelligence of adolescent girls, *Journal of Educational Sciences from the perspective of Islam*, Number 13, pp. 117-134 .[in Persian]

Azizi Farsani Saadatmand, F., Nadi Mohammad., A, (2023) Presenting the curriculum model of life skills in the elementary school from the point of view of experts, *Sociology of Education*, Spring and Summer, Volume 15, Number 1, pp. 109-121 . [in Persian]

Babylon, M., Cheraghali, M. R, (2016). The effectiveness of training the context of life skills book on the self-confidence of the first grade school. *Journal of Current Research in Science*, Volume 11, Number 2, pp. 526-505 . [in Persian]

Bagheri, M, (2016). The role of life skills training on the knowledge and attitude towards drugs and self-esteem of middle school boys in Tehran, *Scientific Journal of Addiction Research*, Volume 1, Number 3, pp. 172-149 . [in Persian]

Danesh, B.S., Fani, H., and others. (2016). Paying attention to the components of life skills in the curriculum of the mentally retarded elementary school in Iran, Master's thesis, Islamic Azad University, Maroodasht branch. Iran.

Denits., K ., N. K. Denits & Y. S. Lincoln, Y. S.(2000) (eds) “The practices and Politics of Interpretation” ,, *Handbook of Qualitative Research*, Volume 2, Number 1, pp. 897-922

Door Tigieh., (2022), Western humanities challenges, news agency. Mehr, former professor of the University of Toulouse, France.

Farsinejad, A. R., Dezhabad, H, (2009). Philosophy of the creation of the world and man from the perspective of the Qur'an, the journal of religious thought, Shiraz University, Volume 30, Number 1, pp. 103-124 . [in Persian]

Gol Fariba, A., Mahmoudi Qaraei, J., Hakim Shushtri, M, (2016). The effect of the life skills training program on the performance of fourth grade students, *New Journal of Cognitive Sciences*, Number 17, pp. 30-27 . [in Persian]

Golchin, Z., Barzmini, L, (2015). Life Skills; Culture and religious thought. The second international congress of culture and religious thought. Tehran Iran, [in Persian]

Habibi, F., Asadian, S., Maleki Aversin, S, (2022), Designing a curriculum model of life skills for sixth grade elementary students based on Islamic teachings, teaching strategies in medical sciences, in press. [in Persian]

Iman, Mohammad Taghi. (2017) *Qualitative Research Methodology*, Publishing House and University Research Institute. Iran. Tehran. [in Persian]

Jamati, H, (2016). Life skills from the perspective of religious teachings, *the journal of spiritual research with a view to the new spiritualism of religious education and Islamic lifestyle*, Volume 3, Number 8, pp. 24-36 . [in Persian]

Karim Bagh Malek, A, (2016). Religiosity and Islamic life skills in students, Journal of Islamic Educational Sciences, Volume 2, Number 1, pp. 81-87 . [in Persian]

Karimzadeh, K., Khanifar, H., Yazdani, H., Rahmati, M. H, (2018). qualitative design of the curriculum for teaching life skills in elementary school based on the opinions of experts, scientific journal of teaching and learning research, volume 16 , number 2, serial , pp. 57-72 .[in Persian]

Mejiz, N., Ghorbani, A., Rahimi, A, (2016). Individual differences in learning and education, research in social and educational sciences, Volume 1, Number 3. [in Persian]

Melton w, Alston p, others, (2017) Religion and New Perspectives. translated by Gholam Hossein Tavakoli, Qom, Islamic Propaganda Office, pp. 24-18.

Mirza Mohammadi, M. Hasan,. Aliin. H., Hosni, Ghadir, (2012). Examining the components of life skills, scholar behavior magazine and bi-monthly scientific and research magazine, Shahid University, 15th year of the new era, number, pp. 98-77. [in Persian]

Mirzapour, M. H., Sadeghi, H. and Hosni, G. (2012) Examining the components of life skills, scholar behavior journal and bi-monthly scientific and research journal, Shahid University, 15th year of the new era, number, 77-98.

Motahari, M, (2015). Causes of tendency to materialism. second edition. Sadra Publishing, [in Persian].

Motahari, M, (2022). Detailed description of the system, collection of works. Sadra Publications. [in Persian]

Nadimi Shahvardi, M. B., Nadimi Shahvardi, H, (2015). Investigating the effect of artistic skills on the educational progress of students. First International Congress of Humanities, Cultural Studies. Tehran Iran . June 28. [in Persian]

Narjes Khatoon, T,. Liaqdar, M. Javad,. Zamani, B. I, (2018). quality review of the curriculum of life skills in the first secondary course from the point of view of teachers,providingsolutions of experts and teachers to give it quality, New Educational Approaches, volume 14 , number 1 , pp. 82-67 .[in Persian]

Nowrozi Kohdasht, R,. Karamkhani, M and others, (2019). Investigating the effect of teaching Islamic life skills and customs on self-regulation learning strategies, identity styles and moral development of students, volume 6 , number 1 , pp. 130-116 .[in Persian]

Rajabi. M., Asgari, A., Qasim, H, (2022). the effectiveness of the elementary school curriculum based on UNESCO life skills and physical fitness on promoting family health and wellness, period 11, number 1, page, Family Quarterly and Health of Islamic Azad University, Astara Branch. [in Persian]

Sadat Mohsani, H,. Shafizadeh, M, (2016). Effectiveness of life skills training plan in Tehran high schools. New educational ideas, volume 1 , number 1 , pp. 162-144 .[in Persian]

Samadi, A., Samadi, Hassan, (2016). Success of Islamic lifestyle and curriculum skills. Link publications. [in persian]

Shekar Baghani, A. S., (2013). The impact of culture and dialect on school education of bilingual children, Quarterly Journal of Cultural and Communication Studies, No.30, [in Persian].

Sujudi, Akram, (2015). Examining Curriculum Content in Iran's Educational System, World Conference on Management, Economics, Accounting and Human Sciences at the Beginning of the Third Millennium. [in Persian]

Sultan Islamiyah, A. (2015). Islamic philosophy of education and education, National Conference of Jurisprudence, Law and Psychology, Azad Islamic Research Sciences, Birjand, volume 3 , number 21 , pp. 97-87 .[in Persian]